

UDK: 821.512.133.09

**O‘TKIR HOSHIMOVNING “IKKI ESHIK ORASI” ROMANIDA
POLIFONIK TUZILMA VA OBRAZ YARATISH MAHORATI**

Bozorova Muxlisa Nodir qizi

Samarqand davlat pedagogika instituti,

Tillar fakulteti,

405-guruh talabasi

Ilmiy rahbar:

Usarova Laylo Ibragimovna

Annotatsiya. Mazkur maqolada XX asr o‘zbek nasrining yirik namoyandasi O‘tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” (1986) romanidagi polifonik tuzilma va undan kelib chiquvchi obraz yaratish mahorati tadqiq etiladi. M.M.Baxtin tomonidan ishlab chiqilgan polifonik roman nazariyasi asosida asar tahlil qilinib, har bir hikoyachi-qahramonning mustaqil ovozi, individual nutq xususiyatlari va ichki monolog usulidagi o‘ziga xosligi ko‘rib chiqiladi. Tadqiqot germenevtik, qiyosiy-tarixiy, tipologik va matn ichi tahlil usullari asosida olib borilgan. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, O‘tkir Hoshimov yigirmaga yaqin hikoyachi-qahramonni mustaqil ovozlarda tashkil etib, ularning har birini bolalarcha sodda nutqdan tortib donishmandona falsafiy ohanggacha bo‘lgan keng diapazonda individuallashtirgan. Polifonik tuzilma muallif pozitsiyasini chetga chiqaradi va kitobxonga qahramonlar olamini ko‘p qirrali idrok etish imkonini beradi. Ichki monolog, badiiy detal va xalqona nutq vositalarining mahorat bilan qo‘llanilishi natijasida asarda Muzaffar, Robiya, “Qora amma”, Oqsoqol buva kabi takrorlanmas badiiy timsollar yaratilgan. Shu jihatdan “Ikki eshik orasi” o‘zbek nasrida polifonik roman shaklining muvaffaqiyatli sinovi va obraz yaratish mahoratining yuksak namunasi sifatida e‘tirof etiladi.

Kalit soʻzlar: Oʻtkir Hoshimov, “Ikki eshik orasi”, polifonik roman, ichki monolog, obraz yaratish mahorati, hikoyachi-qahramon, badiiy detal, psixologizm, individuallashtirilgan nutq, M.M.Baxtin nazariyasi.

Abstract. This article examines the polyphonic structure and the resulting image-creation skills in the novel “Between Two Doors” (1986) by Oʻtkir Hoshimov, a major figure in 20th-century Uzbek prose. Based on the theory of the polyphonic novel developed by M.M. Bakhtin, the work is analyzed, and the independent voice of each narrator-hero, individual speech characteristics, and the uniqueness of the internal monologue method are considered. The research was conducted based on hermeneutic, comparative-historical, typological, and intratextual analysis methods. The results show that Oʻtkir Hoshimov organized about twenty narrator-heroes into a system of independent voices, individualizing each of them in a wide range from childishly simple speech to wise philosophical intonation. The polyphonic structure removes the author’s position and allows the reader to perceive the world of the characters in a multifaceted way. As a result of the skillful use of internal monologue, artistic detail and folk speech tools, such unique artistic figures as Muzaffar, Robiya, “Black amma”, and Aksokol buva are created in the work. In this regard, “Between Two Doors” is recognized as a successful test of the polyphonic novel form in Uzbek prose and a high example of the skill of creating an image.

Keywords: Otkir Hoshimov, “Between Two Doors”, polyphonic novel, internal monologue, skill of creating an image, narrator-hero, artistic detail, psychologism, individualized speech, M.M. Bakhtin's theory.

KIRISH

XX asrning ikkinchi yarmi oʻzbek nasrining koʻzga koʻringan vakili Oʻtkir Hoshimov (1941–2013) ijodi milliy adabiyotimizda alohida oʻrin tutadi. “Oʻzbekiston Qahramoni” oliy unvoni sohibi, Oʻzbekiston xalq yozuvchisi boʻlgan adib oʻzbek psixologik nasrining rivojlanishiga beqiyos hissa qoʻshgan. “Choʻl

havosi” (1962), “Bahor qaytmaydi” (1972), “Dunyoning ishlari” (1982), “Ikki eshik orasi” (1986), “Tushda kechgan umrlar” (1994) kabi asarlari adib ijodining yetuk namunalari sifatida tan olingan [1; 4; 11].

Adib ijodining cho‘qqisi sanalmish “Ikki eshik orasi” romani 1986-yilda “Sharq yulduzi” jurnalining 1–4-sonlarida bosilib, kitobxonlar va tanqidchilar orasida katta qiziqish uyg‘otgan edi. Asar polifonik roman shaklida yozilgan bo‘lib, unda yigirmaga yaqin qahramon o‘z nomidan, birinchi shaxs tilida hikoya qiladi. Bu uslub o‘zbek nasrida shu davrgacha keng qo‘llanilmagan original badiiy yondashuv bo‘lib, asar adabiyotshunoslar tomonidan “1986-yildan keyin o‘zbek nasri rivojiga eng katta ta’sir ko‘rsatgan asar” sifatida baholandi [4; 8; 12].

Polifonik roman tushunchasini taniqli rus adabiyotshunosi M.M.Baxtin F.M.Dostoyevskiy ijodi misolida adabiy nazariyaga olib kirgan edi. Olimning ta’rificha, polifonik romanda muallif bayonidan ko‘ra qahramonlar o‘zlarining mustaqil ovozlari bilan gapirib, har biri o‘zining individual ong va dunyoqarashiga ega bo‘ladi, muallif pozitsiyasi qahramonlar ustidan ustuvorligini yo‘qotadi [3; 9]. “Ikki eshik orasi” romani aynan shu nazariy asoslarga mos keluvchi badiiy hodisa hisoblanadi.

Tadqiqotning dolzarbligi quyidagi jihatlar bilan belgilanadi: birinchidan, Mustaqillik davri o‘zbek adabiyotshunosligida milliy klassiklar ijodini yangi metodologik yondashuvlar asosida qayta tahlil etish zaruriyati [6; 13]. Ikkinchidan, polifonik tuzilma va obraz yaratish mahorati o‘rtasidagi uzviy aloqa hozirga qadar maxsus tadqiq qilinmagan. Uchinchidan, “Ikki eshik orasi” romanidagi ko‘p ovoqli bayon usulining o‘zbek nasrining keyingi taraqqiyotiga ta’siri yetarli darajada ochib berilmagan.

Tadqiqotning maqsadi — O‘tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romanida polifonik tuzilmaning obraz yaratish mahoratidagi o‘rni va ahamiyatini aniqlash, har bir hikoyachi-qahramonning individual ovozi, nutq xususiyati hamda ichki monolog usulidagi o‘ziga xosligini ilmiy asoslashdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari: 1) “Ikki eshik orasi” romanining polifonik tuzilmasini Baxtin nazariyasi nuqtai nazaridan tahlil qilish; 2) hikoyachi-qahramonlarning nutq xususiyatlarini tipologik tasniflash; 3) ichki monolog va badiiy detalning obraz yaratishdagi rolini aniqlash; 4) muallifning individuallashtirilgan nutq yaratish mahoratini namunalar asosida ochib berish; 5) asarning o‘zbek nasrida polifonik roman an‘analarini shakllantirishdagi o‘rnini belgilash.

Tadqiqot ob’ekti sifatida O‘tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romani, predmeti esa romandagi polifonik tuzilma va undan kelib chiquvchi obraz yaratish vositalari olingan. Tadqiqotning ilmiy-nazariy asoslari M.M.Baxtinning polifonik roman nazariyasi, U.Normatov, D.Quronov, A.Rasulov, I.G‘ofurov, Q.Yo‘ldoshev kabi o‘zbek olimlarining ilmiy ishlariga tayanadi [3; 4; 6; 7; 10; 12].

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqot adabiyotshunoslikning kompleks metodologik yondashuvi asosida amalga oshirildi. Asosiy tadqiqot usullari quyidagilardan iborat:

Germenevtik tahlil usuli badiiy matnning ko‘p qatlamli ma‘nolarini, hikoyachi-qahramonlar ovozlari ostidagi yashirin semantik maydonlarni ochib berishda qo‘llanildi. Bu usul har bir personajning ichki monologi orqali ifodalanayotgan falsafiy-ma‘naviy konseptlarni tushunishda asosiy vosita bo‘lib xizmat qildi [9; 14].

Qiyosiy-tarixiy usul “Ikki eshik orasi” romanidagi polifonik tuzilmani M.M.Baxtin tahlil qilgan F.M.Dostoyevskiy poetikasi va o‘zbek nasrining boshqa namunalari (Abdulla Qodiriyning “O‘tkan kunlar”i, Said Ahmadning “Ufq” trilogiyasi, Odil Yoqubov asarlari) bilan qiyoslashda foydalanildi. Bu orqali O‘tkir Hoshimov uslubining individual o‘ziga xosliklari aniqlandi [2; 5; 11].

Tipologik usul yordamida romandagi hikoyachi-qahramonlarning badiiy tipologiyasi ishlab chiqildi: bolalik ongi, yetuk shaxs, oqsoqol-donishmand, o‘zbek

onasi, jafokash ayol, urush qurboni kabi obraz tiplari tabaqalashtirildi va ularning nutq xususiyatlari ko'rsatildi [8; 12].

Psixologik tahlil usuli ayniqsa Robiyaxola va "Qora amma" obrazlarining ichki kechinmalari, ruhiy holatlari, o'zaro ziddiyatli tuyg'ulari badiiy tasvirini o'rganishda qo'llanildi. O'tkir Hoshimov nasriga xos psixologik detallashtirish san'ati shu usul orqali yoritildi [4; 7].

Matn ichi tahlil (close reading) metodi asar matnining leksik, stilistik, ritmik qatlamlarini, har bir hikoyachi-qahramon nutqining individual xususiyatlarini aniqlashda muhim rol o'ynadi. Jumladan, kichkintoy Muzaffarning bolalarcha sodda nutqi, "Qora amma"ning xalqona iboralari, Robiyaxolaning iztirobli ichki monologi maxsus tahlil qilindi.

Empirik material sifatida O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romanining 1988-yilgi birinchi alohida nashri (T.: Yosh gvardiya) hamda 2013-yilgi so'nggi muallif nashri (T.: Sharq) tanlab olindi. Tadqiqot natijalari o'zbek adabiyotshunosligidagi mavjud ilmiy qarashlar bilan qiyoslangan holda umumlashtirildi.

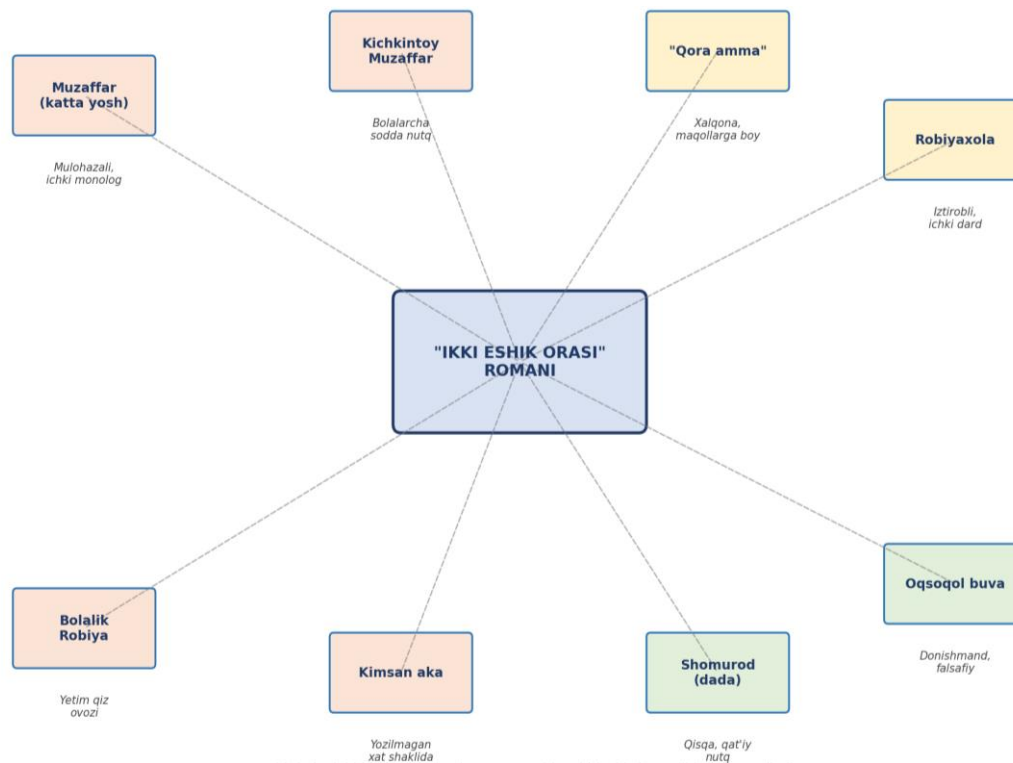
NATIJALAR VA MUHOKAMA

"Ikki eshik orasi" romanining kompozitsion-janriy tuzilishi o'zbek nasrida o'ziga xos hodisadir. Asarning har bir bobi muayyan hikoyachi-qahramon nomidan, birinchi shaxs tilida bayon etiladi. Bobning nomi odatda qahramonning nomi yoki uning ijtimoiy mavqei bilan beriladi: "Qurilish-montaj brigadasining boshlig'i Muzaffar Shomurodov hikoyasi", "Kichkintoy Muzaffar hikoyasi", "Qora amma hikoyasi", "Robiya hikoyasi". Muallifning o'zi asar muqaddimasida bu uslubning mohiyatini aniq ifodalaydi: "Ba'zilari nimani gapirgan bo'lsa, shuni qog'ozga tushirdim. Ba'zilari nima gapirganini emas, nima o'ylaganini yozishga majbur bo'ldim" [1, 5-bet].

Bu printsip asarning psixologik qatlamini shakllantiradi va har bir obrazni ichdan ochib berishga imkon yaratadi. Adabiyotshunos U.Normatov ta'kidlashicha,

roman “XX asr o‘zbek nasrida psixologik tahlilning ko‘p ovozli shaklini taqdim etgan, unda muallif bevosita baho berishdan saqlanib, qahramonni o‘z ichki iztiroblari orqali ochib berishga yo‘l tanlaydi” [4, 89-bet]. Polifonik tuzilmaning umumiy ko‘rinishi quyidagi sxemada aks ettirilgan.

1-chizma. “Ikki eshik orasi” romanining polifonik tuzilmasi

Sxemada ko‘rinib turganidek, romanning markazida asar mavzusi — inson hayoti va taqdir masalalari turadi. Markazdan tarmoqlar qilib chiqib, har biriga muayyan hikoyachi-qahramon ovozi to‘g‘ri keladi. Bu qahramonlar bir-biriga ham bog‘liq: biri haqida ikkinchisi gapiradi, biri yaratayotgan obrazni ikkinchisi to‘ldiradi yoki ziddiyatga oladi. Muallif esa “ko‘rinmas dirijyor” sifatida bu ko‘p ovozli xorning umumiy garmoniyasini boshqaradi [10; 12].

Romanning eng muhim badiiy yutug‘i — bu har bir hikoyachi-qahramonga mustaqil, takrorlanmas nutq berilishidir. I.G‘ofurov adib uslubini tahlil qilib: “Hoshimov har bir qahramoniga o‘zining jonli, mustaqil nutqini berganidan, kitobxon o‘qiyotganida o‘zini ulardan birining yonida o‘tirganidek his etadi” deb yozadi [7, 124-bet]. Quyidagi 1-jadvalda romandagi asosiy hikoyachi-qahramonlar

va ularning nutq xususiyatlari, badiiy-poetik vazifalari umumlashtirilgan tarzda ko'rsatilgan.

1-jadval

“Ikki eshik orasi” romanidagi hikoyachi-qahramonlar va ularning nutq xususiyatlari

№	Hikoyachi-qahramon	Nutq xususiyati	Badiiy-poetik vazifasi
1	Kichkintoy Muzaffar	Bolalarcha sodda, hissiy, mayda detallarga e'tiborli	Bolalik nigohi orqali kattalar olamini ochish, naivlik prizmasi
2	Kattalashgan Muzaffar	Mulohazali, falsafiy, ijtimoiy muammolarga teran	Yetuk shaxsning xotira va vijdoni orqali davr tahlili
3	“Qora amma”	Xalqona, maqollar va frazeologizmlarga boy	O'zbek onasining tipik timsoli, milliy axloq tashuvchisi
4	Robiyaxola	Iztirobli, ichki dard bilan to'yingan, lirik	Ayol qalbi fojiasi, ixtiyoriy qurbonlikning badiiy ifodasi
5	Oqsoqol buva	Vazmin, donishmandlikka boy, hikmatli ohang	Xalq donoligi, axloqiy hakam, avlodlararo ko'prik
6	Shomurod (dada)	Qisqa, qat'iy, amaliy, mehnatkash erkak nutqi	Urush faxriysi, otalik mas'uliyatining timsoli
7	Kimsan aka	Yozilmagan xatlar shaklida, ovozsiz monolog	Frontda halok bo'lgan avlodning ovozi, fojia ramzi

1-jadvaldan ko'rinib turibdiki, har bir hikoyachi-qahramon o'zining yoshi, jinsi, ijtimoiy -mavqei va hayot tajribasiga mos individual nutq tarziga ega. Kichkintoy Muzaffarning sodda, hissiy nutqi yetuk Muzaffarning falsafiy mulohazalaridan tubdan farq qiladi: “Bugun “Qora ammam”nikiga boramiz! Dadam

kecha va'da qilgan. Shuning uchun ertalab xarxasha qilmay uyg'ondim" [1, 27-bet]. Bu jumlar bola dunyosining sodda, aniq, hissiyotga to'la idrokini ifodalaydi. Yetuk Muzaffarning ovozi esa boshqa: "Ajab, inson xotirasi — eshigi yopib qo'yilgan omborga o'xsharkan. Ombor oldidan har kuni o'tasiz" [1, 12-bet]. Bu yerda metafora, falsafiy umumlashtirish va ichki mulohaza birlashgan.

"Qora amma"ning ovozi esa o'zbek qishloq ayolining xalqona, jonli til timsoli sifatida namoyon bo'ladi: "Peshindan keyin nuqul o'ng qovog'im uchaverdi. Qurib ketsin! Shu ko'zim uchsa xafa bo'laman" [1, 156-bet]. Bu nutqdagi xalq ishonchlari, o'ziga xos sintaktik qurilish, undov so'zlarning faolligi obrazning butun ijtimoiy-madaniy kelib chiqishini ifodalaydi. D.Quronov ta'kidlaganidek, "polifonik usul asarga keng qamrovlilik, hayotiy haqqoniylik va badiiy teranlik baxsh etadi" [3, 287-bet]. Bunday individuallashtirilgan nutq adib mahoratining yorqin namunasi.

Robiyaxolaning ovozi romanning eng iztirobli va lirik qatlamini tashkil etadi. Yetim qolgan qizning bolalik xotirasi va kelin bo'lib kelayotgan paytidagi kechinmalari muallif tomonidan teran psixologik nozikkorlik bilan ifoda etilgan: "Odatda, har qanday qiz ham ota-onasining bag'ridan chiqib ketayotganida yig'laydi. Lekin ming yig'lagani bilan yuragining tub-tubini yoritib, ilitib turadigan nur bo'ladi... Meniki unaqa yig'i emas..." [1, 234-bet]. Bu lavhada yetim qiz qalbidagi murakkab kechinmalar — sevgilini yo'qotgan, lekin uning otasiga kelin bo'lib kelayotgan ayolning fojiasi — birgina jumlagi jamlangan.

Polifonik tuzilmaning yana bir muhim xususiyati — bir voqeani turli nuqtai nazardan ko'rsatish imkoniyatidir. A.Rasulov ta'kidlashicha, "bu usul romandagi qahramonlar tizimiga alohida dinamik, ko'p qirrali xarakter beradi" [6, 178-bet]. Masalan, urush boshlanishi xabari romanda uch xil ovozda yangraydi: kichkintoy Muzaffar uni hayrat va qo'rquv bilan qabul qiladi — "Shundagina ro'y bergan voqeaning dahshatini birdan his etdim-u etim seskanib ketdi" [1, 78-bet]; "Qora amma" o'g'li uchun yurakdan iltijo qiladi — "Oyim cho'kkalab qoldi. Kimsan akamning oyog'ini qo'shqo'llab changalladi. — Ketmaysan!" [1, 92-bet]; Oqsoqol

buva esa vazmin va vatanparvarona qaror qabul qiladi — “Yurtga kelgan to‘y... Hamma urushga borsa-yu, Kimsan toshbaqadek boshini ichiga tortib o‘tirsalar yarashadimi?” [1, 96-bet]. Bu uch ovoz birgalikda fojiali tarixiy hodisaning to‘liq, ko‘p qirrali manzarasini yaratadi.

Ichki monolog — polifonik tuzilmaning eng muhim badiiy vositasidir. Roman deyarli to‘laligicha hikoyachi-qahramonlarning ichki hikoyasi shaklida qurilgan. Q.Yo‘ldoshev ta’kidlashicha, “birinchi shaxs bayonidagi ichki monolog bir vaqtning o‘zida ham hikoya vositasi, ham xarakter ochish vositasi bo‘lib xizmat qiladi” [10, 312-bet]. Robiyaning bolalik xotirasi assotsiativ ichki monolog namunasi sifatida ajralib turadi: “O‘z onamni elas-elas xotirlayman. Pastak shiftli uyda, deraza tagida nuqul osmonga qarab yotar edi. Rangi sarg‘ayib, ikki chakagi ich-ichidan kirib ketgan” [1, 198-bet]. Bu yerda bir nechta badiiy qatlam birlashgan: bolalik xotirasi (assotsiativlik), kasal onaning aniq portreti (ruhiy detal), ayni vaqtdagi hissiy reaksiya (psixologik ishora).

Badiiy detal polifonik tuzilmada hikoyachi-qahramonning individual idrokini ifodalovchi muhim vositadir. Kichkintoy Muzaffar dadasini shunday tasvirlaydi: “Oldinda dadam cho‘loqlanib boryapti. Oyog‘ida etik. Egnida ikki cho‘ntagi do‘ppayib chiqqan jigarrang shim. Eski ko‘ylak. Boshida do‘ppi” [1, 18-bet]. Bu portretida har bir detal — cho‘loqlik, etik, jigarrang shim, eski ko‘ylak — urushdan qaytgan jarohatli, lekin kuchli, sabrli mehnatkash otaning butun xarakterini oz so‘z bilan mujassam etadi. I.G‘ofurov ta’kidlashicha, “Hoshimov qo‘lida oddiy bir detal — ro‘mol, pichoq, eshik, oyna — falsafiy ramzga aylanadi” [7, 201-bet].

Romanning nomi — “Ikki eshik orasi” — polifonik tuzilmadagi barcha ovozlarni birlashtiruvchi falsafiy markazdir. Bu metafora inson hayotining qisqaligini, tug‘ilish va o‘lim eshiklari orasidagi umrning qadrini ifodalaydi. Asarda Umrzoqbuva obrazi tilida bu g‘oya yorqin ifodasini topadi: qahramon hayot mazmunini o‘ylar ekan, u ikki eshik — tug‘ilish va o‘lim eshiklari — orasidagi qisqa yo‘lakdan iborat ekanini ta’kidlaydi [1, 287-bet]. Adib bu ramzni o‘zining keyingi

“Daftar hoshiyasidagi bitiklar” (1998) asarida aforistik shaklda ham takrorlaydi: “Hayot — ikki eshik orasi, birinchisidan kirgan ikkinchisidan chiqadi” [11; 13].

“Ikki eshik orasi” romanining o‘zbek nasridagi o‘rni alohida ahamiyatga ega. Asar nashr etilgan davridanoq o‘zbek adabiyotining yangi mumtoz namunalaridan biri sifatida tan olindi. S.Mirzayev zamonaviy o‘zbek nasri monografiyasida romanni “1986-yildan keyin o‘zbek nasri rivojiga eng katta ta’sir ko‘rsatgan asar” sifatida tavsiflaydi [12, 45-bet]. Asar polifonik roman shaklini muvaffaqiyatli sinovdan o‘tkazdi va keyingi yozuvchilar uchun yangi ijodiy imkoniyatlar eshigini ochdi. Bugun o‘zbek adabiyotida bir qator yozuvchilar ko‘p ovozli, ko‘p nuqtai nazarli bayon usullaridan foydalanmoqdalar — bu an’ananing paydo bo‘lishida va mustahkamlanishida “Ikki eshik orasi”ning hissasi sezilarli darajada katta [4; 6].

Tahlil shuni ko‘rsatadiki, polifonik tuzilma O‘tkir Hoshimov qo‘lida shunchaki kompozitsion-janriy uslub emas, balki obraz yaratish mahoratining asosiy quroliga aylangan. Har bir hikoyachi-qahramonga mustaqil ovoz berish, individual nutq, alohida ichki monolog yo‘nalishi, o‘ziga xos badiiy detallar tanlash — bularning barchasi muallif mahoratining bir butun tizimini tashkil etadi. Bu tizim natijasida romanda Muzaffar, Robiya, “Qora amma”, Oqsoqol buva kabi takrorlanmas, tirik, ishonchli badiiy timsollar yaratilgan. O.Sharafiddinov ta’biri bilan aytganda, “O‘tkir Hoshimov romanlarida qahramonlar — bu nafaqat badiiy timsollar, balki xalqimizning tirik qalbi, uning ma’naviy dunyosining oynasidir” [13, 87-bet].

XULOSA

Olib borilgan tadqiqot asosida quyidagi xulosalarga kelindi:

Birinchidan, O‘tkir Hoshimovning “Ikki eshik orasi” romani M.M.Baxtin tomonidan ishlab chiqilgan polifonik roman nazariyasiga to‘liq mos keluvchi badiiy hodisa hisoblanadi. Asarda yigirmaga yaqin hikoyachi-qahramon o‘z mustaqil ovozi bilan gapirib, har biri o‘zining individual ong va dunyoqarashiga ega bo‘ladi.

Ikkinchidan, polifonik tuzilma adib qo‘lida obraz yaratish mahoratining asosiy vositasiga aylangan. Har bir hikoyachi-qahramonga mustaqil, individual nutq berilishi, kichkintoy Muzaffarning bolalarcha sodda nutqidan tortib Oqsoqol buvaning donishmandona falsafiy ohanggacha bo‘lgan keng diapazonda ovozlarning farqlanishi adib mahoratining yorqin ko‘rinishidir.

Uchinchidan, ichki monolog usuli romanda qahramonlar ruhiy olamini ochishning markaziy vositasi sifatida xizmat qiladi. Robiyaxolaning bolalik xotirasi, “Qora amma”ning ona iztirobi, kichkintoy Muzaffarning sof bola dunyosi aynan ichki monolog orqali kitobxonga to‘g‘ridan-to‘g‘ri yetkaziladi.

To‘rtinchidan, badiiy detal va xalqona nutq vositalari hikoyachi-qahramonlarning individual idrokini, ijtimoiy-madaniy kelib chiqishini va ruhiy holatini ochib berishda uzviy bog‘langan tizim hosil qiladi. Bu vositalar birgalikda obrazlarning tirik, ishonchli va ta’sirchan badiiy qiyofasini yaratadi.

Beshinchidan, “Ikki eshik orasi” romani o‘zbek nasrida polifonik roman shaklini muvaffaqiyatli sinovdan o‘tkazgan dastlabki yirik asar bo‘lib, u keyingi yozuvchilar uchun yangi ijodiy imkoniyatlar eshigini ochgan. Asar zamonaviy o‘zbek adabiyotining janriy-uslubiy taraqqiyotiga sezilarli ta’sir ko‘rsatgan.

Oltinchidan, romanning falsafiy markazi — “ikki eshik orasi” metaforasi — barcha hikoyachi-qahramonlar ovozlarni birlashtiruvchi g‘oyaviy o‘q sifatida xizmat qiladi. Inson umrining qadri, tug‘ilish va o‘lim oralig‘idagi har bir lahzaning ahamiyati — bu g‘oya har bir qahramon ovozida o‘ziga xos tarzda yangraydi.

Tadqiqotning nazariy va amaliy ahamiyati shundaki, uning natijalari o‘zbek adabiyotshunosligida O‘tkir Hoshimov ijodi haqidagi ilmiy tasavvurni boyitadi, polifonik roman va obraz yaratish mahorati o‘rtasidagi aloqa masalasi bo‘yicha keyingi tadqiqotlar uchun nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Tadqiqot natijalari oliy ta’lim muassasalarining filologiya fakultetlarida “O‘zbek adabiyoti tarixi”, “Adabiyot nazariyasi”, “Adabiy tahlil” kabi fanlarni o‘qitishda foydalanilishi mumkin.

Keyingi tadqiqotlarda O‘tkir Hoshimov ijodidagi polifonik tuzilma masalasini jahon adabiyoti namunalari (F.M.Dostoyevskiy, U.Folkner, M.Vargas Liosa) bilan qiyoslash, hamda muallifning boshqa asarlaridagi (xususan, “Tushda kechgan umrlar” romanidagi) bayon shakllarini chuqurroq tadqiq etish istiqboli mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Hoshimov O‘. Ikki eshik orasi: roman. Toshkent: Sharq, 2013. 432 b.
2. Qodiriy A. O‘tkan kunlar. – Toshkent: Sharq, 2012. – 400 b.
3. Quronov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Akademnashr, 2018. – 480 b.
4. Normatov U. Umidbaxsh tamoyillar. – Toshkent: Ma’naviyat, 2000. – 144 b.
5. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti manzaralari. – Toshkent: O‘zbekiston, 2008. – 536 b.
6. Rasulov A. Badiiylik — bezavol yangilik. – Toshkent: Sharq, 2007. – 336 b.
7. G‘ofurov I. Hayo — xaloskor. – Toshkent: Sharq, 2006. – 288 b.
8. Boltaboyev H. O‘zbek mumtoz adabiyoti nazariyasi. – Toshkent: Mumtoz so‘z, 2011. – 504 b.
9. Бахтин М.М. Проблемы поэтики Достоевского. – Москва: Художественная литература, 1979. – 320 с.
10. Yo‘ldoshev Q. Yoniq so‘z. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2006. – 544 b.
11. Hoshimov O‘. Daftar hoshiyasidagi bitiklar. – Toshkent: Sharq, 1998. – 192 b.
12. Mirzayev S. XX asr o‘zbek adabiyoti. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2005. – 400 b.
13. Sharafiddinov O. Ijodni anglash baxti. – Toshkent: Sharq, 2004. – 640 b.
14. Sulstonov I. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2005. – 272 b.
15. Nazarov B. Ijodkor shaxs va badiiy asar. Toshkent: Fan, 2010. 256 b.